

УДК [[73:726.8]:27-526.65/.7/.8](477.83-22)
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2021.04.864>

НАРОДНА МЕМОРІАЛЬНА ПЛАСТИКА СЕЛА ДУЛІБИ

Ярослав ТАРАС

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7241-9466>
доктор історичних наук, професор,
Інститут народознавства НАН України,
завідувач відділу етнології сучасності,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна
e-mail: etnomod@ukr.net

У статті з'ясовується актуальність вивчення меморіальної пластики на рівні кожного населеного пункту, висвітлюється звичай ставити хрести на знак усіляких подій у селі Дуліби Стрийського району. Особлива увага приділяється придорожнім хрестам та хрестам, присвяченим скасуванню панщини, надмогилям пам'ятникам, каплицям та фігурі Ісуса Христа.

Мета дослідження — з'ясувати історико-архітектурний аспект меморіальної пластики села Дуліби Стрийського району.

Об'єктом дослідження є меморіальна пластика України, і Галичини зокрема, а *предметом дослідження* є меморіальна пластика с. Дуліби Стрийського району. *Наукова новизна* полягає в тому, що вперше досліджується історико-архітектурний аспект меморіальної пластики села Дуліби Стрийського району. Пропонується встановлення пам'ятних знаків та пам'ятників видатним людям, які залишили вагомий карб в історії села.

Методологія дослідження базується на теоретичному аналізі, систематизації і узагальненні, історичному огляді та спостереженнях автора.

Ключові слова: село Дуліби Стрийського району, меморіальна пластика, хрест, скасування панщини, надмогильний пам'ятник.

Yaroslav TARAS

ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0001-7241-9466>
Doctor of Historical Sciences, Professor
Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Head of the modern ethnology department
boulevard of Freedom, 15, 79000, Lviv, Ukraine
e-mail: etnomod@ukr.net

PEOPLE'S MEMORIAL PLASTICS OF THE DULIBY VILLAGE

Based on the study of the historiography of the memorial plastics, it was found that it is one of the forms of expression of strength, the indestructibility of the spirit of the nation, associated with the faith of the people, its understanding of the eternal and the passed, good and evil and other universal ethic and moral principles. It was established that with the independence of the Ukrainian state, the study of memorial plastics not only of separate historical and ethnographic district, but also of each settlement, will resurrect the glorious past, will make it possible to fully reveal the history of the Ukrainian people.

The article considers the customs to put crosses in Ukraine as a sign of important events. Particular attention is paid to the installation of crosses on the «abolition of the serfdom». Based on the study of archival sources, military maps Galizien und Lodomerien (1779—1783), Galicia and Bucovina (1861—1864), Habsburg Empire (1869—1887) it was found that at the beginning and on the edge of the village Duliby were installed talismanic crosses that are not preserved. Memorial crosses that exist in the village today have been discovered. This is an offir cross, established in 1888 by Mavei and Anna Kuleshnyk; cross for the abolition of the serfdom and the cross of salvation of people from troubles established by the village community in 1894. Particular attention is paid to the offir cross, built in 1937 by Yurko and Anna Hrynkiv.

Grave monuments on the cemetery near the church, which have pronounced symbolism and artistic value, indicate the history of their appearance and symbolism. Attention is drawn to the tombstone with the pedestal which supports the epitaph table with its horns. It turns out that in the center of the village there is a figure of Jesus Christ and the chapels, which are located in the old part of the village and on the territory of the former village. It is proposed to designate monuments, memorial signs of famous people that are connected with the village of Duliby and who left their mark in the history of the village - I. Franko, L. Shankowski, E. Olesnitsky.

Keywords: village Duliby Stryi district, memorial plastics, cross, abolition of the serfdom, tombstone, monument.

Вступ. *Актуальність теми.* Історію українського народу засвідчують не тільки масштабні доленосні події, визначні особистості, пам'ятки архітектури, мистецтва, а й численні зразки народної пластики: скромні придорожні, присадибні, поминальні, надмогильні хрести та фігури, колони, каплички, могили-кургани борцям за волю народу, тим, хто поліг у роки Першої світової війни, січовим стрільцям, воїнам УПА. Ці об'єкти є однією із форм вияву сили, незламності духу нації. Вони пов'язані з вірою народу, його розумінням вічного і минулого, добра і зла та іншими загальнолюдськими етико-моральними принципами.

У роки радянського тоталітарного режиму меморіальна пластика, пов'язана з хрестом, історією України, знищувалася. Її вивчення було припинено. Втрата в суспільному житті народної меморіальної пластики, яка є маркером нашої історії та закарбувала минуле, неминуче веде до ослаблення, відтак нищення національної свідомості. Із здобуттям незалежності української держави набуває особливої актуальності вивчення пам'ятників не тільки окремого адміністративного чи історико-етнографічного району, а й кожного населеного пункту, що має власну історію їх встановлення та шанування, яка воскресить нам славетне минуле, дасть можливість повніше розкрити минувшину українського народу.

Аналіз публікацій. Вивчення хрестів почалося у другій половині ХІХ ст. У 1865 р. викладач Київської духовної академії Іван Малишевський систематизував окремо стоячі перехресні стовпи за родовою (функціональною) ознакою, виокремивши типологічні образи дерев'яних і кам'яних хрестів при дорогах, на роздоріжжі, перехресті, у лісі, у полі, на гірському перевалі, біля водоймищ, на околиці села, міста, на центральній площі поселення, могили тощо [1, с. 35].

На кінець ХІХ — початок ХХ ст. створилася історична дисципліна, яка вивчає історію і символіку хреста — ставрографія, дає змогу пізнати хрест у богословському, мистецтвознавчому та історичному напрямках [2, с. 199—217]. Вагомий вклад у дослідження хреста та його тлумачення зробив Іван Огієнко (Митрополит Іларіон), який ввів у науковий обіг термін «хрестологія». Вивчення народних хрестів почалося в другій половині ХІХ — на початку ХХ ст. Звернуло увагу на необхідність вивчення

хрестів Наукове товариство імені Шевченка [3; 4]. У Східній Україні їх почав вивчати М. Сумцов [5].

Найбільше праць присвячено вивченню народних хрестів окремих етнографічних районів та адміністративних територій: Галичини, Буковини, Волині, Полісся, Поділля, Коломийщини, Вінничини, Степової України [6—15].

Вивчав використання хрестів в образотворчому мистецтві М. Моздир [16; 17]. Висвітлюють мистецькі засади української хрестології фундаментальні праці: «Церковне мистецтво України» [18], «Словник українського сакрального мистецтва» [19], мистецтвознавчі дослідження окремих авторів [20; 21].

Мета дослідження — з'ясувати історико-архітектурний аспект меморіальної пластики села Дуліби Стрийського району. *Предметом дослідження* є меморіальна пластика с. Дуліби Стрийського району.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше досліджується історико-архітектурний аспект меморіальної пластики села Дуліби Стрийського району.

Основна частина. Звичай ставити хрести на знак усіляких важливих подій в Україні є давній. «В історичних документах перший раз згадується придорожній хрест на Україні в ХІ віці при звістці про смерть Євстратія, печерського ченця, якого Жидове розіп'яли на хресті у спеку; в 1215 році було поставлено хреста на Волині коло села Зимна «при сухій дорозі» на могилі забитого Кліма Христиніча; на Поділлі є придорожні хрести з датами 1470, 1550, 1640» [22, с. 106].

З ХVІ ст. на західних землях Київської держави зводять монументальні хрести з розп'яттям — т. зв. «фігури» при в'їздах до міст, селищ, на перехрестях лісових і степових доріг, біля річкових переправ, на площах великих міст. За класифікацією М. Сумцова, це були хрести «обітні», «на крові», «захисні». «Обітні», а їх було найбільше, ставила людина, яка давала обітницю церкві; «на крові» ставили на тому місці, де когось убили; «захисні» мали захистити село чи містечко від стихійного лиха [5].

Хрест, установлений на межі володінь, біля садиби, на початку або в кінці села сприймався як знак оберегу, а на місці загибелі чи випадкової смерті подорожника — як пам'ятний знак.

З часом наші предки почали ставити хрести: біля криниць і джерел як спогад про хрещення; на роздо-

різжях, де ховали померлих від наглої смерті; на спомин про визначні події, добрі чи страшні; під час війни і по її закінченні; на своєму полі на «славу Божу»; «за відпущення гріхів»; «щоб ліпше родило».

Окреме місце в системі цих об'єктів займають пам'ятники на «скасування панщини». Циркуляр австрійського імператора Фердинанда I про те, що від 3 (15) травня 1848 р. «всі панщинні роботи і підданські данини скасовуються», був важливою подією в житті галицьких селян. Знесення панщини прославлене у численних народних переказах та піснях, а день 15 травня (в XX столітті — 16 травня) від 1849 року щороку відзначався як всенародне свято. «Дня 3 (15) мая обходить наш народ по многих селах пам'ятку знесення панщини, — писав Іван Франко у 1898 р. — Се велике свято і повинно статися всенародним, правдиво хлопським святом. Чим більше буде наш народ доходити до свідомості своїх прав і інтересів, тим величніше буде обходити пам'ятку того дня, що дав йому можливість розвою, дав йому людську і господарську свободу» [23, с. 10].

Галичани намагалися увічнити пам'ять про кінець кріпацької неволі. Народні майстри на зібрані селянами кошти з каменю, заліза або дерева споруджували «пам'ятники свободи». Їх ставили біля церков, в центрі, на початку або в кінці села на річницю скасування кріпацтва, обсаджували липами. Майже всі вони були ідентичні з надмогильними. Зважаючи на винятковість причин встановлення такого знаку, матеріал для його виготовлення вибирали найбільш довговічний, місцевий вапняк або пісковик. Ставлення сільської громади до пам'ятника позначалося і на його параметрах.

Найбільше пам'ятників було споруджено впродовж 1851—1853 років, а до кінця XIX століття їх у Галичині було 1,5 тисячі. На них поруч з традиційними словами «Пам'ятка свободи», датою «3 травня 1848», присвятами «Найяснішому цісарю в пам'ять о дарованій волі» чи «о дарованій свободі» викарбовували ще й інші написи чи віршовані рядки.

З давнини до наших днів дійшли перекази про спорудження пам'ятників в галицьких селах. «Люди з радістю зносили до церкви плуги, коси, серпи, сапи, вила. Все це скидали на купу й на ній насипали могилу, обмуровували камінням і ставили кам'яний хрест», «під хрестом скасування кріпацтва закопу-

вали нагайки й ослин, на якому били кріпаків щосуботи. Це биття називалося «субітки». Малі провінни кріпака збирали протягом тижня, а в суботу пан нагайками «платив» за роботу на ослоні», «часто під пам'ятниками селяни закопували реєстри повинностей, нагаї й батоги, якими їх били на панщині, або пляшку з горілкою — символ ганебного середньовічного права феодалів на споювання кріпаків. Інколи селяни вішали на дереві символічне опудало панщини, а потім хоронили його і могилу обсаджували липами» [24].

Відкриття цих історичних пам'ятників відбувалося дуже урочисто, біля них традиційно проходили найважливіші релігійні, культурно-громадські заходи — скликалися віча, влаштовували концерти, присвячені пам'яті Т.Г. Шевченка.

В селі Дуліби, як і в інших селах, ставили пам'ятні хрести з нагоди різних подій. Про те, що хрести були у XVIII ст. на початку і в кінці с. Дуліби, свідчить перша військова карта Galizien und Lodomerien (1779—1783), у XIX ст. — докладні друга і третя військові карти Австрії Galicia and Bucovina (1861—1864), Habsburg Empire (1869—1887) (1:75000)¹. Фактично, такі хрести — християнські обереги ставили в Галичині протягом багатьох століть в означення початку і кінця села. Перший хрест на скасування панщини був споруджений на цісарському гостинці з боку Стрия, у незабудованій в той час частині села недалеко від місця, де від гостинця починалася сільська дорога, вздовж якої з одного боку були розташовані садиби дулібчан. Дерев'яні хрести, зафіксовані на згаданих картах, не збереглися.

За свідченням Михайла Кулешника, в с. Дуліби хрести були і є на початку, в кінці та на половині села, на кінці був хрест на «знесення панщини»². На сьогоднішній день в с. Дуліби ми маємо чотири пам'ятні хрести, три з яких відносяться до абсолютної більшості хрестів, встановлених у 1888—1898 роках на відзначення 40, 45, 50-ї річниці скасування панщини.

Хрест у центрі села на 40 річницю скасування панщини у 1888 році власним коштом встановили Мавей Кулешник та його жінка Анна, освячення здійснив

¹ Оригінали карт зберігаються у Військовому архіві у Відні.

² Записано 8 вересня 2003 р. від Кулешника Михайла Івановича, 1907 р. н. в с. Дуліби Стрийського району.

отець Лев Шанковський. Цей пам'ятний офірний хрест має невисокий прямокутний постамент, основа якого виконана у формі ступінчастої піраміди. З боку дороги на постаменті зроблене неглибоке оконтурене заглиблення з добре закомпонованим викарбуваним написом (Іл. 1а, Іл. 1б):

СЕЙ СВ КРЕСТЬ
СООРУЖИЛИ
МАВЕЙ И ANNA
КУЛЕШНИКИ
ПОБЛАГОСЛОВИЛЪЖЕ
О. ЛЕВЪ ШАНКОВСКІЙ
ПАРОХЪ
Г.В. 1888

Масштабне співвідношення між хрестом і постаментом, напис свідчать про те, що пам'ятник виготовив професійний майстер. Трираменний кам'яний хрест оточували чотири потужні липи, які недавно були зрізані. Через відсутність дерев, що були ровесниками хреста, ми втратили важливий маркер традиційної української меморіальної пластики — поєднання хреста з оконтуренням його липами.

Найбільше хрестів на «знесення панщини» було споруджено на відозву Комітету Львівських Товариств Руських до «русинів Галицької землі» про те, що «з 15 травня 1898 року повсюдно повинні відбуватися урочисті відправи в церквах з процесіями до хрестів, поставлених в пам'ять про дану 17 квітня 1848 р. свободу. Якщо ж громада такого хреста не має, потрібно спорудити з написом: «В пам'ять 50-х рокових даної свободи (1848—1898)» [17, с. 71].

Необхідно зауважити, що дулібська громада у 1894 р. заздалегідь до цієї ювілейної дати поставила два хрести, один на початку села, другий — в кінці. Готуючись до 45-річчя скасування панщини, заговорила в Демні два пам'ятники, але до цієї дати їх не встигли виготовити, тому поставили на рік пізніше. Хрест у горішній частині був присвячений скасуванню панщини, на ньому викарбувані слова (Іл. 2):

ПАМ'ЯТКА
ДАНОЇ
СВОБОДИ
3 МАЯ 1848
1894

а

б

Іл. 1. Хрест в центрі села, встановлений Мавеєм та Анною Кулешник у 1888 р. а) станом на 1990-ті роки; б) станом на 2020 рік. Світл. Я. Тараса

Цей хрест, на відміну від хрестів на початку та посередині села, має високий постамент, поставлений на п'єдестал і відповідно має високий трираменний хрест. Спорудження високого пам'ятного хреста на скасування панщини в горішньому кінці села було обумовлено його розташуванням у відкритому ландшафті та значимістю історичної події. Біля цього хреста в 1898 році відбулися ювілейні святкування.

В селі Дуліби, як у свій Галичині, в день скасування панщини проходили відправи, селяни ставили столик коло хреста, куди зносили їжу. Чоловіки

Іл. 2. «Панцизняний» хрест у горішній частині села, встановлений громадою в 1894 р. Світл. Я. Тараса

Іл. 3. Хрест на початку села, встановлений громадою в 1894 р. Світл. Я. Тараса

й жінки розпочинали забаву після молитви за померлих предків, що гинули в тяжкій ярмі панщини. Грали музики, чоловіки, хто хотів, гуляли, виходили з гурту і голосно запрошували жінок і дівчат до танцю. А завзяті співаки, чоловіки і жінки, любили приспівувати, танцюючи босоніж. Більше століття дулібчани веселилися біля «Пам'ятки». З приходом радянської влади ця традиція була заборонена. Невідомо відзначити, що християнська громада села

була настільки сильна, що войовничим атеїстам не вдалося повалити або перенести хрести на церковне подвір'я, як це було зроблено в інших селах.

Хрест на початку села поставлений на прохання до Бога спасти людей від всяких бід. Напис на ньому (Іл. 3):

СПАСИ
ГОСПОДИ
ЛЮДИ СВОЯ
СЕЙ КРЕСТЬ
СООРУЖИЛА
ГРОМАДА
ДУЛИБЫ
РБ 1894

Цей хрест, за класифікацією М. Сумцова, відноситься до «захисних», які ставили з метою захистити село чи містечко від стихійного лиха [5]. Масштаб цього пам'ятника обумовлений його розташуванням на початку сільської забудови. Він, як і посередині села, має невисокий постамент, який завершується виступаючою плитою, зв'язок між ними здійснений гарним профілем. Увінчує його кам'яний хрест з триконховим завершенням рамен.

Написи на дулібських хрестах зроблені кириличними буквами. Обидва хрести виготовлені з природного каменю на кошти громади. Їх урочисто освячував парох Дулібської церкви отець Лев Шанковський.

З хрестом з боку Стрия пов'язано багато історій. Він фігурує в поезії М. Устияновича «Пещена дитина», в якій розказана правдива подія, що сталася 1859 р. з сином священика з Розгірча, який ходив до школи в Стрию. Вибравшись у снігову завірюху додому на Різдво, хлопчик замерз за містом під хрестом при шляху коло Дуліб [25, с. 58].

Із цієї історії ми маємо інформацію, що на шляху зі Стрия до Дуліб на початку села у 1860-х роках був хрест. За дослідженнями «панцизняних» хрестів маємо стверджувати, що це був хрест, поставлений дулібською громадою до десятиріччя знесення панщини — 1858 р. Видно, його замінили, бо в Галичині в 1890-х роках йде «активне реконструювання старих та встановлення нових на місці зруйнованих хрестів в пам'ять про цю подію» [17, с. 77].

Всі дулібські пам'ятники з хрестом є символами віри і заступництва, саме так сприймали їх наші дале-

кі предки. Хрест на початку села був віхою безпеки для дулібських дівчат і жінок, які верталися додому з міста Стрия. Дорога, яка з'єднувала ці два населені пункти, проходила повз військові кошари (казарми) по пустирю, була небезпечною. На цій дорозі за Польщі часто були напади на дівчат і жінок. Дулібчанки, які поверталися з міста, старалися якнайшвидше дійти до хреста на початку села і опинитися в безпечній зоні. Якщо йшли зі села до Стрия, то помолвшись біля хреста з проханням «Спаси, Господи», старалися скоріше дійти до міста.

За спогадами Юлії Тарас (Кулешник), «найстрашніше було йти через парк Вільшину, де німці звозили жидів і розстрілювали. Небезпечною була дорога від тартака Гредля до початку Дуліб, це був пустир, «плависько», якими треба було скоро пройти, бо там завжди відбувалися пригоди з людьми. Там могли забити, пограбувати. Раз я принесла їсти братові Василеві, який працював у Стрию, повертаюся по Болехівській, йду до тартака Гредля. За мною почав йти панок, я борше, він за мною борше. Я почала щосили втікати, він за мною, встигла добігти до хреста і почала гвалтувати (кричати. — Я. Т.). Люди казали, що на цьому пустирі між тартаком та першими дулібськими хатами на дівчат полює син Братківського пана» [26, с. 159].

Обсажені за існуючою традицією чотирма липами ці придорожні хрести були важливими акцентами сільського ландшафту, вони вказували межі населеного пункту, зустрічали і проводжали кожного, хто приходив у село, були місцем, де відбувалися святкування урочистих подій.

Кам'яні хрести в Дулібах та інших селах Стрийщини в кінці XIX ст. вийшли з рук демнянських камнетесів. Хрести, виліті з чавуну, з'явилися в 1930-ті роки на замовлення церковних зверхників.

Четвертий, чавунний з розп'яттям Ісуса Христа, дулібський хрест був встановлений у 1937 році подружжям Юрком та Анною Гриньків з лівої сторони гостинця. Це був жертвний хрест з проханням до Бога дати подружжю дітей. На чавунній таблиці, розміщеній на постаменті хреста, ми маємо наступний напис (Іл. 4):

ХРЕСТУ ТВОЄМУ ПОКЛАНЯЄМСЯ
ВЛАДИКО
І СВЯТАЄ ВОСКРЕСЕНІЄ ТВОЄ СЛАВИМ
БОГОВИ НА

Іл. 4. Жертвний хрест, поставлений подружжям Юрком і Анною Гриньків у 1937 р. Світл. Я. Тараса

СЛАВУ КРЕСТ СЕЙ
УФУНДУВАЛИ
ГРИНЬКІВ ЮРКО І АННА
ПОСВЯЧЕННЯ ДОВЕРШИВ БР 1937
ПАРОХ НИКОЛАЙ МАТКОВСЬКИЙ

Про те, що цей хрест був поставлений на офіру, свідчить Юлія Кулешник: «Мене дуже любили Юрко Гриньків із жінкою, які не мали дітей. Вони мене кликали щось помагати в хаті чи на полі. Я ходила до них робити» [26, с. 154]. «Юрко Гриньків хотів мене забрати до себе, щоб я була його донькою. Анна Гриньків казала: «Ходи до мене жити, я тобі віддам свій маєток». Я не могла піти до них за доньку, бо тато вмер, а мама була дуже слаба»³.

Були в селі хрести на роздоріжжях, які вказували шлях подорожнім. Такі хрести ми можемо побачити на карті 1887 р. Habsburg Empire. Один з них поставлений у горішній частині села на перехресті доріг серед полів, що сполучали Дуліби з Грабовцем, другий, в долішній частині села — на дорозі, що відходила від цісарського шляху, і вказував дорогу через р. Стрий до Братківців.

На самому цвинтарі біля церкви св. Юрія є немало надмогильних пам'ятників, що заслуговують на увагу як об'єкти майбутнього вивчення. Один із них — пам'ятник Ю. Рошко (†1912), на постамен-

³ Записано 15 липня 2020 р. від Тарас Юлії Георгіївни, 1922 р. н. в м. Стрий.

Іл. 5. Фігура Ісуса Христа, встановлена подружжям Надією та Левком Друль в 2002 р. Світл. Я. Тараса

ті якого в камені висічений масивний якір, що своїми рогами підтримує епітафічну таблицю. Зауважимо, що надмогильних пам'ятників, в яких поєднані хрест і якір, в Галичині небагато. Вони відомі на Підкарпатті (Печеніжин, Коломия, Вербіж та ін.). Сьогодні вчені дошукуються першопричин появи «хрестів-якорів», шукають на основі світоглядних і релігійних джерел їх семантику. У Київській Русі хрест на якорі (тризуб) був прийнятий як християнський символ надії на спасіння [27, с. 205—221]. Знак «якір-хрест» (тризуб) галицькі володарі в XI—XIII ст. зображували на монетах. Ним увінчувалися бані найдавніших церков: св. Василя (XI ст. у Володимирі-Волинському), Богоявлення (XVI ст. в Острозі), Успенської церкви у Львові та ін. [17, с. 228]. На давньому гербі Стрия ми побачимо великий якір та чоловіка в одязі монаха.

На церковному цвинтарі ми маємо немало визначних надмогильних пам'ятників з певною пластично вираженою символікою та художньо-мистецької цінності, які необхідно вивчати як з мистецької точки зору, так і з історичного аспекту.

Вже у перші роки державної незалежності в с. Дуліби була насипана з землі символічна могила січовим стрільцям конусоподібної форми з хрестом на вершині, тризубом із передньої сторони та написом «Борцям за волю України». У грудні 2008 р. встановлений пам'ятний знак отцю Михайлу Дациши-

ну з нагоди 15-річчя його смерті та в знак подяки за збереження ним традицій греко-католицької віри. Це вертикальна прямокутна плита з чорного граніту з овальним завершенням, увінчаним хрестом. У верхній овальній частині плити є напис:

Шануйте
своїх наставників —
вони голосять
слово Боже.

Нижче цього напису зображене погруддя о. М. Дацишина, а під ним напис:

Пам'ятка
Ювіляту Отцю
Михайлу Дацишину
Який прослужив
в нашій парафії і зберіг
Греко-Католицьку церкву.

Стела встановлена на низький постамент з чорного граніту, оточена з двох боків високими туями.

Біля церкви св. Юрія на честь святкування 1000-ліття Хрещення Русі встановили хрест. Традиція масово встановлювати хрести на честь святкування хрещення Русі почалася в 1938 році. Вона була перервана у 1950-ті роки з приходом радянської влади.

Традиція увічнювати історичні події, сакральні місця хрестами, каплицями відроджена в роки незалежності. У 2002 р. подружжя Друлів, Левко та Надія, за власний кошт встановили в центрі села фігуру Ісуса Христа. Задум віддати хвалу Богові та закарбувати себе в пам'яті односельчан, подарувавши їм монумент, народилася в Левка Друля, який під час відвідин європейських країн неодноразово бачив величаві статуї Ісуса Христа. Благородний намір родини Друлів був підтриманий громадою та адміністратором дулібської церкви св. Юрія отцем Василем Кривецьким, який дав благословення на спорудження фігури. Автором пам'ятника є скульптор Роман Пильо, за взірцем взята статуя Христа Спасителя в Ріо-де-Жанейро. На постаменті є напис: «Родина Друлів з архітектором і скульптором Романом Пильо» (Іл. 5).

Скульптура Ісуса Христа заввишки 3,5 метри стоїть на високому постаменті, облицьованому чорним гранітом та членованому горизонтально на

складові. Сам постамент розміщений на двох плитах неоднакового розміру. Нижня цокольна плита об'ємніша за верхню, обидві також облицьовані чорним гранітом.

На сьогодні в селі Дуліби є дві каплиці, куди на зустріч з Богом приходять люди, у будень і свято, в лиху та щасливу годину. Вклякають перед образом і ведуть тиху розмову зі Всевишнім один на один. Капличку в старій частині села, що називається Басівка, поставив Любомир Кащук. Друга капличка знаходиться на території колишнього селища, що було приєднане до Дуліб у роки незалежності.

Висновки. Розглянувши меморіальну пластику села Дуліби, вкажемо, що вона не відтворює повністю історію цього села, в якому народилися, жили визначні люди України і з яким пов'язана їхня громадська, наукова, політична діяльність. Не закарбовані в меморіальній пластичі села Іван Франко, Лев Шанковський, Євген Олесницький, священники 1919—1939 років. Не відзначена пам'ятним знаком в горішній частині лінія фронту Першої світової війни, де відбулася найбільша штикова атака між австрійсько-німецькими та російськими військами, у якій полягли сотні військових з обох боків. Тут необхідно буде поставити хрест «на крові». Такі хрести ставили наші предки на тому місці, де колись убили і на знак важливої події в історії села, країни.

Кам'яні хрести, зокрема споруджені на честь скасування кріпацтва, є елементами політичного краєвиду Галичини останніх десятиріч XIX та початку XX століття. Кам'яні хрести села Дулібів є також «віконцями» в українське минуле цього села.

Встановлення нових сучасних пам'ятників, що разом з існуючими виконуватимуть меморіально-сакральні функції, а також будуть туристичною принадою, є важливим чинником для розвитку і популяризації села.

1. Малина В. Структура функцій кам'яного хреста. *Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії: Зб. наук. пр.* Київ: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 2008. Вип. 8. С. 34—45.
2. Попельницька О. Стан вивчення в Україні спеціальної історичної дисципліни ставрографії: постановка проблеми. *Український історичний журнал.* 2009. № 3. С. 199—217.
3. Широцький К. Надгробні хрести на Україні. *Записки НТШ.* Львів, 1908. Т. LXXXII. С. 10—29 + 88 іл.
4. Колдуняк Г. Народні хрести в Коломийщині. *Матеріали до української етнології.* Т. XIX—XX. Львів: Накладом НТШ, 1919. С. 215—229 + 22 іл.
5. Сумцов Н. Культурные переживания: Полевые кресты, или фигуры. *Киевская Старина.* 1890. Т. XXX. С. 64—68.
6. Щербаківський Д. *Українське мистецтво. Т. II. Буковинські і галицькі дерев'яні церкви, надгробні і придорожні хрести, фігури і каплиці.* Київ; Прага: Український громадський видавничий фонд. 1926. 100 с.
7. Маслов Л. Придорожні хрести Північно-західної Волині. *Церква і нарід.* Кременець, 1937. Ч. 8.
8. Цинкаловський О. Волинські надмогильні хрести. *Життя і знання.* Львів, 1936. Ч. 10. С. 287—289.
9. Цинкаловський О. Дерев'яні хрести на Поліссі. *Життя і знання.* Львів, 1936.
10. Цинкаловський О. Камінні хрести на Волині. *Життя і знання.* Львів, 1935.
11. Малина В. *Кам'яні хрести в Україні. XVIII—XX ст. Онтологія. Типологія. Символіка. Функція.* Миколаїв: Артіль «Художній крам», 2009. 864 с.
12. Шудляк Н.О. Придорожні хрести Вінниччини (матеріали польових досліджень). *Молодий вчений.* 2016. № 11 (38). С. 136—141.
13. Кухаренко С. Придорожні пам'ятники: сучасний феномен, або тяглість народних традицій. *Народознавчі зошити.* 2010. № 3—4. С. 371—377.
14. Ігнатенко І. «Фігури» та оброчні хрести у духовній культурі українців Полісся. *Етнічна історія народів Європи.* 2009. Вип. 30. С. 39—44.
15. Ігнатенко І., Нагорнюк О. Придорожні хрести Полісся: функції, семантика та символіка. *Народознавчі зошити.* 2013. № 1. С. 99—104.
16. Моздир М. Ландшафтні хрести і «фігури». *Церковне мистецтво України: у 3-х т.* Харків: Фоліо, 2018. Т. I. Архітектура. Монументальне мистецтво. С. 875—900.
17. Моздир М. *Українська народна меморіальна пластика.* Львів: ІН НАН України, 2009. 287 с.
18. *Церковне мистецтво України: у 3-х т.* / Колектив авторів, відп. ред. С.П. Павлюк. Харків: Фоліо, 2018. Т. I. Архітектура. Монументальне мистецтво. 952 с.
19. *Словник українського сакрального мистецтва / за наук. ред. М. Станкевича.* Львів: Інститут народознавства НАНУ, 2006. 288 с.
20. *Українська хрестологія: мистецтвознавчі дослідження / ред. С. Павлюк, М. Станкевич.* Львів: Місіонер, 1997. 128 с.
21. *Хрест в українському мистецтві: каталог виставки / ред. М. Станкевич.* Львів, 1996. 28 с.
22. Маслов Л. Придорожні хрести Північно-західної Волині. *Одне надійне життя... (до 100-річчя від дня народження Леоніда Маслова).* Луцьк: Твердиня, 2009. С. 106—111
23. Франко І.Я. Панщина та її скасування 1848 р. в Галичині. *Зібрання творів у 50-ти томах. Т. 47.* Київ: Наукова думка, 1986. С. 7—122.

24. Літературна година до 160-річчя скасування кріпацтва в Галичині. URL: <https://zal-lib.pp.ua/vesna-voli-literaturna-godyna-do-160-richchya-skasuvannya-kripatstva-v-galychyni/>
25. Боднарук І. Стрийський парнас. *Стрийщина: Історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болехівщини, Долинщини, Рожнівщини, Журавенщини, Жидачівщини і Миколаївщини: в 3 т.* Нью-Йорк: Комітет Стрийщини, 1990—1993. Т. 2. 1990. С. 57—81.
26. Тарас Я. Життєва сповідь 95-літньої дулібчанки. *Дзвін*. 2018. № 10. С. 151—168.
27. Белов О., Шаповалов Г. *Український тризуб: історія дослідження та історичний реконструкт*. Запоріжжя: Дике Поле, 2008. 264 с.
- REFERENCES
- Malyna, V. (2008). The structure of the functions of the stone cross. *Ukrainian art history: materials, research, reviews*, 8. Kyiv: IMFE by M.T. Rylsky NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Popelnytska, O. (2009). State of Specific Historical Subject of Staurology Studies in Ukraine: Problem Formulation. *Ukrainian Historical Journal*, 3 [in Ukrainian].
- Shyroky, K. (1908). Tomb crosses in Ukraine. *The Notes of the NTSh* (Vol. LXXXII). Lviv [in Ukrainian].
- Koltsunyak, G. (1919). Folk crosses in Kolomyja region. *Materials for Ukrainian ethnology* (Vol. XIX-XX). Lviv [in Ukrainian].
- Sumtsov, N. (1890). Cultural experiences: Field crosses or figures. *Kievskaya starina* (Vol. XXX) [in Russian].
- Scherbakivsky, D. (1926). *The Ukrainian Art*. (Vol. 2): Bukovynian and Galician wooden churches, graveside and way-side crosses, figures and chapels. Kyiv: Ukrainian Public Publishing Fund [in Ukrainian].
- Maslov, L. (1937). Roadside crosses of Northwest Volyn. *Church and people*, 8. Kremenets [in Ukrainian].
- Tsinkalovsky, O. (1936). Volyn tomb crosses. *Zhyttia i znannia*, 10. Lviv [in Ukrainian].
- Tsinkalovsky, O. (1936). Wooden crosses in Polissia. *Zhyttia i znannia*. Lviv [in Ukrainian].
- Tsinkalovsky, O. (1935). Stone crosses in Volyn. *Zhyttia i znannia*. Lviv [in Ukrainian].
- Malyna, V. (2009). *Stone crosses in Ukraine. XVIIIth to XXth Centuries: Ontology. Typology. Symbolics. Function*. Mykolayiv: Art Goods Artil [in Ukrainian].
- Shudliak, N. (2016). Roadside crosses of Vinnitsa region (materials of field research). *Young scientist*, 11(38) [in Ukrainian].
- Kukhareno, S. (2010). Roadside monuments: a modern phenomenon, or the pull of folk traditions. *The Ethnology Notebooks*, 3—4 [in Ukrainian].
- Ignatenko, I. (2009). «Figures» and arched crosses in the spiritual culture of Ukrainians of Polissia. *Ethnic history of the peoples of Europe*, 30 [in Ukrainian].
- Ignatenko, I., Nagorniuk, O. (2013). Roadside crosses of Polissia: functions, semantics and symbols. *The Ethnology Notebooks*, 1 [in Ukrainian].
- Mozdyr, M. (2018). Landscape crosses and «figures». *Church art of Ukraine: in 3 vol.* (Vol. 1. Architecture. Monumental art). Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
- Mozdyr, M. (2009). *The Ukrainian Folk Memorial Plastic Art*. Lviv: NAS of Ukraine, Institute of Ethnology [in Ukrainian].
- Pavlyuk, S. (Ed.). (2018). *The Church art of Ukraine: in 3 vol.* (Vol. 1. Architecture. Monumental art). Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
- Stankevych, M. (Ed.). (2006). *Dictionary of Ukrainian Sacred Art*. Lviv: Institute of Ethnology of the NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Pavlyuk, S., Stankevych, M. (Eds.). (1997). *Ukrainian Crossology: Art Studies*. Lviv [in Ukrainian].
- Stankevych, M. (Ed.). (1996). *Cross in Ukrainian art: exhibition catalogue*. Lviv [in Ukrainian].
- Maslov, L. (2009). Roadside crosses of Northwest Volyn. *One reliable life...* Lutsk [in Ukrainian].
- Franko, I. (1986). Serfdom and its abolition in Galicia. *Collection of works in 50 volumes.* (Vol. 47). Kyiv: Naukovadumka [in Ukrainian].
- Literary hour to the 160th anniversary of the abolition of serfdom in Galicia*. Retrieved from: <https://zal-lib.pp.ua/vesna-voli-literaturna-godyna-do-160-richchya-skasuvannya-kripatstva-v-galychyni/>
- Bodnaruk, I. (1990). The parnassus of the Stryi region. *The Stryi Region: Stryi, Skole, Bolekhiv, Dolyna, Rozhnitiv, Zhuravno, Zhydachiv, Mykolaiiv N/Dn. A Collection Of Essays*. (Vol. 2). New York: Stryishchyna Committee [in Ukrainian].
- Taras, Ya. (2018). Life confession of 95-year-old Dulibchanka. *Dzvin*, 10 [in Ukrainian].
- Belov, O., Shapovalov, G. (2008). *Ukrainian trident*. Zaporizhzhia: Wild Field [in Ukrainian].